

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA**  
**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVĂ**

Cu titlu de manuscris

**CZU: 342.8(478)(043.2)**

**JELESCU DUMITRU**

**REGLEMENTAREA JURIDICĂ A PRINCIPIILOR  
DREPTULUI ELECTORAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

**552.01 - DREPT CONSTITUȚIONAL**

**Rezumatul tezei de doctor în drept**

**CHIȘINĂU, 2024**

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale a Universității Libere Internaționale din Moldova.

**Conducător științific:** ȚURCAN Serghei, doctor în drept, conferențiar universitar

**Membrii Comisiei de îndrumare:**

**CÂRNAȚ Teodor**, doctor habilitat, profesor universitar

**ZAPOROJAN Veaceslav**, doctor în drept, conferențiar universitar

**GAMURARI Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar

**Componenta Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:**

**SMOCHINĂ Andrei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova – Președinte

**ȚURCAN Serghei**, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova – conducător științific

**ARSENI Alexandru**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – membru-referent

**ZAPOROJAN Veaceslav**, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova – membru al comisiei de îndrumare, membru-referent

**GORIUC Silvia**, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – membru-referent

**SLUSARENCO Svetlana**, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – membru-referent.

Susținerea va avea loc la data de 21 iunie 2024, ora 12.00 în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab, nr. 52, bir. 212.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinerea-tezelor-de-doctorat/>) și Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<https://www.anacec.md/ro>).

Rezumatul a fost expediat la data de 14 mai 2024.

**Secretar științific al Senatului ULIM**

**ROBU Elena**, doctor în științe economice, conferențiar universitar

---

semnătura

**Conducător științific**

**ȚURCAN Serghei**, doctor în drept, conferențiar universitar

---

semnătura

**Autor**

**JELESCU Dumitru**

---

semnătura

© Jelescu Dumitru, 2024

## CUPRINS

<b>1. Reperete conceptuale ale cercetării .....</b>	<b>4</b>
<b>2. Sinteza capitolelor (conținutul tezei de doctor).....</b>	<b>11</b>
<b>3. Concluzii generale și recomandări .....</b>	<b>19</b>
<b>4. Lista lucrărilor științifice publicate.....</b>	<b>23</b>
<b>ADNOTARE (în limba română, engleză și rusă) .....</b>	<b>28</b>

## 1. Reperetele conceptuale ale cercetării

**Actualitatea și importanța temei.** De la începuturile sale și până în prezent omenirea tinde mereu spre libertate și dreptate – valori socio-umane inestimabile. Nu întâmplător, probabil, în Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU, chiar de la început, în art.1, în prima propoziție se afirmă că „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi*”<sup>1</sup>.

Republica Moldova, într-un termen istoric foarte scurt, a reușit să elaboreze, să aprobe și să pună în uz trei documente statale fundamentale: „Declarația de suveranitate” (23 iunie 1990), „Declarația de independență” (27 august 1991) și „Constituția Republicii Moldova” (29 iulie 1994). În aceste acte legislative importante este stipulat că purtătorul și sursa suveranității este *poporul*, că suveranitatea se realizează în interesele *întregului popor*<sup>2</sup>, că Republica Moldova „garantează exercitarea drepturilor sociale, economice, culturale și a libertăților politice ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova”<sup>3</sup>, că „*voința poporului* constituie baza puterii de stat, că această voință se exprimă prin *alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat, că dreptatea și pluralismul politic sunt valori supreme*”<sup>4</sup>.

Așadar, într-o formă mai explicită sau mai puțin explicită, *principiile dreptului electoral sunt prevăzute ca și caracteristici, condiții, norme* în Declarația de suveranitate a Republicii Moldova, în Declarația de independență a Republicii Moldova, în Constituția Republicii Moldova, dar și în alte acte legislative – în Codul electoral, în Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova ș.a.<sup>5</sup>.

La etapa actuală este important ca reformele politice și juridice care au loc în țara noastră să treacă din albia teoretică a reglării puterii poporului în cea practică, să fie plasate din cadrul lor formal în cel real. Căci, după cum se știe, baza puterii poporului în stat o constituie *drepturile și*

---

<sup>1</sup> Declarația Universală a Drepturilor Omului: demnitate și dreptate pentru toți. Ediție jubiliară, 1948-2008. *Organizația Națiunilor Unite*. Chișinău: S. m., 2008.

<sup>2</sup> Declarația de suveranitate a Republicii Sovietice Socialiste Moldova, Nr.148-XII din 23.06.90, „*Veștile*” Nr. 8/192, 1990. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&idc=11&id=275&t=/obsie/ictoriaea-kc/Declaratia-suveranitatii/>

<sup>3</sup> Lege Nr. 691 din 27.08.1991 privind Declarația de independență a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* Nr. 011 din 27.08.1991, art Nr. 103;118, Promulgat: 27.08.1991. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=64806&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=64806&lang=ro)

<sup>4</sup> Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=136130&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro#)

<sup>5</sup> JELESCU, Dumitru. THE INTERCONNECTION OF THE PRINCIPLES OF ELECTORAL LAW AND TYPOLOGY OF POWER / INTERCONEXIUNEA PRINCIPILOR DREPTULUI ELECTORAL ȘI TIPOLOGIEI PUTERII. *CHALLENGES AND PROBLEMS OF MODERN SCIENCE, Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference*, 04-05 January 2024. London, United Kingdom, 2024. În: WOC WORLD OF CONFERENCES, ESD Group, pp. 16-19. ISBN 978-92-44513-83-5. [citat 03 martie 2024]. Disponibil: <https://zenodo.org/records/10475605>.

*libertățile politice* ale cetățenilor și mecanismul reglării lor. Din punctul acesta de vedere, „primele documente privind drepturile omului au apărut în Marea Britanie, ele păstrând în felul acesta o paternitate recunoscută asupra tuturor instrumentelor adoptate în această materie pe plan european și pe plan mondial”<sup>6</sup>. Profesorul și savantul Teodor Cârnaț definește **drepturile omului** ca „drepturi care aparțin ființei umane de la naștere, sunt inalienabile și inerente fiecărui om în virtutea apartenenței sale la specia umană și care sunt recunoscute universal”<sup>7</sup>. Veaceslav Zaporojan, conferențiar și cercetător, consideră că „drepturile omului sunt acele prerogative naturale, în temeiul cărora omul, conform voinței sale subiective, poate desfășura o acțiune, pentru exercitarea unei valori umane, în scopul coexistenței sale în societate”<sup>8</sup>. Făcând referință la Constituție, cercetătorul și conferențiarul Serghei Țurcan susține că „Republica Moldova este declarată un stat democratic și de drept, pentru care demnitatea, drepturile și libertățile omului, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic sunt valori supreme și trebuie garantate”<sup>9</sup>. Autorul este de părerea că „Realizarea acestor scopuri ale statului este posibilă numai prin instituirea unui sistem constituțional bazat pe respectarea unor *principii* fundamentale (sublinierea ne aparține – D.J.) unanim recunoscute în societatea democratică, cum ar fi principiul suveranității naționale, principiul supremației Constituției, principiul legalității, principiul egalității în fața legii, principiul garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, principiul pluralismului politic și, nu în ultimul rând, principiul supremației și colaborării ramurilor puterii în stat”<sup>10</sup>. Cercetătorul arată, de asemenea, că „Uniunea Europeană este întemeiată pe valorile individuale și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității, pe *principiile* democrației și statului de drept”<sup>11</sup> (sublinierea ne aparține – D.J.). În ceea ce privește respectarea principiului supremației și colaborării ramurilor puterii în stat, Serghei Țurcan i-a consacrat atât teza de doctorat cât și alte lucrări, cum ar fi: „Comentariul capitolului VI al Constituției Republicii Moldova „Guvernul” (partea I)”<sup>12</sup>; „Comentariul capitolului VI al

---

<sup>6</sup> Duculecu, v., Călinoiu, C., Duculescu, G. *Drept constituțional comparat*. Ed. a doua, revăzută și adăugată. Cuvânt înainte de prof. univ. dr. Tudor Drăganu. Vol.I. București: Lumina Lex, 1999, p. 329. 648 p. ISBN 973-588-093-8.

<sup>7</sup> Cârnaț, T. *Drept Constituțional*. Chișinău: Print-Caro, 2010, pp. 270-271. 513 p.

<sup>8</sup> Zaporojan, Veaceslav. *Protecția drepturilor fundamentale în justiția constituțională a Republicii Moldova*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2007, p. 11. 165 p.

<sup>9</sup> Țurcan Serghei. *Reglementarea constituțională a participării autorităților executive la procesul legislativ*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2003, p. 3. 193 p.

<sup>10</sup> Ibidem.

<sup>11</sup> Țurcan Serghei. *Aspecte privind consacarea drepturilor fundamentale ale omului în constituțiile statelor Uniunii Europene*. În: *Dreptul internațional umanitar la 60 de ani de la semnarea Convențiilor de la Geneva*. Materialele Colocviului Internațional „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”. 30-31 octombrie 2009. Redactor-șef Vitalie Gamurari, conf. univ. dr. Chișinău: ULIM, 2009, p. 234/pp. 234-237.

<sup>12</sup> Revista Studii Juridice Universitare. Anul IV, Nr. 1-2 (13-14). 2011, pp. 317-331. ISSN 1857-4122.

Constituției Republicii Moldova „Guvernul” (partea II)”<sup>13</sup>; „Comentariul capitolului VII al Constituției Republicii Moldova „Raporturile Parlamentului cu Guvernul”<sup>14</sup>; ș.a.

În același timp, nu trebuie să diminuăm rolul tratării *teoretice a dreptului* pentru practica cotidiană a statului democratic pe care intenționăm să-l construim. Să nu uităm de faptul că cel mai practic lucru e o teorie bine dezvoltată (Niels Bohr). În acest sens, e cazul să urmărim îndemnul lucrării fundamentale „*Principles of European Constitutional Law*”, în care pe prim plan sunt puse, tratate și estimate *Principiile Constituționale* din cadrul Uniunii Europene<sup>15</sup>. Tot aici, în *Principiile Constituționale*, se arată că „Tratatul Constituțional, având în vedere arhitectura sa uneori încurcată, nu va scoate pe mulți savanți din afaceri, ci, dimpotrivă, datorită *genezei* sale (sublinierea ne aparține – D.J.) se pretează chiar mai mult decât tratatele actuale”<sup>16</sup>. Potrivit lui Armin von Bogdandy, faptul că legea constituțională europeană se bazează pe anumite principii constituie „un program normativ *ambitios* (sublinierea ne aparține – D.J.), detaliile despre care, probabil, numai știința juridică și instanțele sunt capabile să le dezvolte, deși limitările deja menționate ale unei doctrine despre principiile aplicabile ale unei situații juridice concrete trebuie respectate”<sup>17</sup>.

În teoria dreptului din Republica Moldova, și nu numai, sunt încă multe de făcut. Spre exemplu, studiind dreptul parlamentar, savantul și profesorul Victor Popa constată că „Dreptul parlamentar nu este o ramură de sine stătătoare în sistemul de drept al Republicii Moldova”, fapt pe care autorul îl demonstrează în monografia științifică „Drept parlamentar al Republicii Moldova”(1999)<sup>18</sup>. În monografia „Drept parlamentar” (2015) cercetătorul și profesorul Alexandru Arseni dezvoltă în continuare teoria și practica acestui drept în Republica Moldova<sup>19</sup>. Același lucru se referă, credem, și la dreptul electoral în sistemul de drept al Republicii Moldova, la principiile lui etc., care trebuie dezvoltate și desăvârșite în continuare, deoarece acestea din urmă, principiile dreptului electoral, deocamdată, nu sunt stipulate ca atare în legislația din Republica Moldova, ci figurează ca norme, trăsături, standarde, criterii, condiții ale votului. Nu întâmplător, probabil, Octavian Paler, cunoscut om politic, deputat în Parlamentul României, critica aspru politica nedemocratică de pe timpul său, susținând că ea „nu are principii, are numai

---

<sup>13</sup> Revista Studii Juridice Universitare. Anul IV, Nr. 3-4 (19-20). 2012, pp. 241-251. ISSN 1857-4122.

<sup>14</sup> Revista Studii Juridice Universitare. Anul V, Nr. 3-4 (13-14). 2011, pp. 207-221. ISSN 1857-4122.

<sup>15</sup> Armin von Bogdandy. *Constitutional principles*. – În: Principles of European Constitutional Law. Edited by Armin von Bogdandy and Jürgen Bast. Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law. Oxford and Portland, Oregon, 2006, pp. 3-52. 833 p. ISBN-13: 978-1-84113-464-2 (hardback).

<sup>16</sup> Ibidem, p.5

<sup>17</sup> Ibidem, p.11.

<sup>18</sup> Popa Victor. *Drept parlamentar al Republicii Moldova*. Chișinău: ULIM, 1999, p.7. 232 p. ISBN 9975-920-15-2.

<sup>19</sup> Alexandru Arseni. *Drept parlamentar. Monografie*. Chișinău: CEP USM, 2015, 324 p. ISBN 978-9975-71-705-5.

interese”<sup>20</sup>. În acest sens, noi considerăm că principiile dreptului electoral democratic trebuie să figureze nu numai ca norme, trăsături, standarde, criterii, condiții etc., dar și ca fiind obligatorii, imperative, necondiționate.

În literatura de specialitate rusă problema principiilor dreptului electoral și-a găsit reflectarea în lucrările cercetătorilor И. В. Чернышев, А.Х. Руппель, А. А. Яшин, С. Д. Князев, Д. Б. Катков, Е. В. Корчиги, С. В. Юсов, Веденеев Ю. А., Иванченко А. В., Новиков Ю. А., Фадеев В. И., ș.a., care au făcut tentativa de a le defini, clasifica, include în legislația țării, părerile fiind împărțite.

În România, în lucrările cercetătorilor I. Muraru, E.S. Tănăsescu, Gh. Iancu, I. Gîrleanu, E.M. Nica, M. Safta, G. Vrabie, ș.a., problema alegerilor libere, care au loc în mod periodic prin „sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat”, nu a fost și nu este formulată ca problemă a principiilor dreptului electoral, acestea fiind concepute ca trăsături, standarde, criterii.

În țara noastră problema principiilor dreptului electoral a fost tratată, în general și conceptual, în lucrările savanților I. Guceac, T. Cârnaț, V. Popa, A. Arseni, ș.a.

Fiind, însă, foarte complexe după natura lor socială, politică, culturală, economică, juridică, psihologică etc., dar și foarte importante în realizarea lor practică, principiile dreptului electoral și legislația care le reglementează sunt în continuă perfecționare, astfel încât problema respectivă rămâne a fi deschisă și stringentă. La moment, în practica constituirii statului de drept Republica Moldova se confruntă cu o concepere diversă și complexă a noțiunii „*principiile dreptului electoral*”, a clasificării, codificării și realizării lor practice, aceasta și constituind **problema cercetării recente**.

**Scopul** lucrării constă în cercetarea, dezvoltarea și reglementarea juridică în continuare a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova și în afara hotarelor ei.

Întru realizarea scopului propus, am trasat următoarele **obiective**:

- analiza, sinteza și generalizarea literaturii de specialitate privind delimitarea conceptuală a principiilor dreptului electoral;
- stabilirea evoluției principiilor dreptului electoral în Republica Moldova;
- elucidarea problemei sistematizării și clasificării principiilor dreptului electoral;
- constatarea necesității desăvârșirii în continuare a sistemului principiilor dreptului electoral;
- elucidarea particularităților principiilor votului electronic;

---

<sup>20</sup> PALER, Octavian [online]. Citate celebre [cit. 08.09.2019]. Disponibil: <https://cuvintecelbre.ro/citate/autori/octavian-paler/>.

- relevarea, fundamentarea și explicarea esenței noii categorii de principii a totalizării și verificării rezultatelor alegerilor;
- argumentarea necesității consacării și realizării practice a principiilor dreptului electoral;
- studierea posibilității soluționării problemei dreptului censiar de vot de la vârsta de 16 ani în Republica Moldova.

#### **Ipotezele cercetării:**

1. În Republica Moldova legislația cu privire la principiile dreptului electoral are o anumită evoluție.
2. La etapa actuală există multiple probleme legislative și teoretice în ceea ce privește principiile dreptului electoral.
3. În perspectivă, dacă vor fi întreprinse măsurile de rigoare, legislația și sistemul principiilor dreptului electoral pot fi desăvârșite.

**Metodologia cercetării** derivă din scopul, obiectivele și ipotezele formulate și se constituie din următoarele **metode**: istorică (descrierea procesului apariției și dezvoltării evolutive a principiilor dreptului electoral), analiza (examinarea componentelor din care se constituie sistemul principiilor dreptului electoral), sinteza (recompunerea elementelor într-un tot întreg care formează sistemul principiilor dreptului electoral), compararea (stabilirea asemănarilor și deosebirilor în ceea ce privește noțiunea și clasificarea principiilor dreptului electoral), inducția (raționamentul care asigură trecerea de la teze particulare la o concluzie generală referitor la sistemul principiilor dreptului electoral), deducția (raționamentul care asigură trecerea de la o teză generală la unele particulare în ceea ce privește sistemul principiilor dreptului electoral), exegeza (interpretarea, comentarea, explicarea istorică și filologică a principiilor dreptului electoral).

**Noutatea și originalitatea științifică a tezei** rezidă în faptul că a fost realizată o cercetare teoretică cu privire la geneza, dezvoltarea și reglementarea juridică a sistemului principiilor dreptului electoral cât și la posibilitatea desăvârșirii lui în continuare prin includerea unui bloc nou de principii referitor la totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor (conceptul ne aparține) și referitor la posibilitatea/imposibilitatea soluționării problemei dreptului censiar de vot de la vârsta de 16 ani în Republica Moldova.

**Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante** constau în *determinarea genezei, dezvoltării și reglementării juridice a principiilor dreptului electoral* în Republica Moldova de la origini până în prezent, *fapt care a condus la elaborarea, fundamentarea, intitularea și descrierea unui bloc nou de principii referitor la totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor și cu privire la censul de vârstă al dreptului de vot*



al cetățenilor Republicii Moldova (art.38 alin. (2) din Constituția RM), *pentru aplicarea* lor ulterioară în teoria și practica dreptului electoral.

**Semnificația teoretică a lucrării** constă în cercetarea științifică a principiilor dreptului electoral prin delimitarea noțiunii respective, prin descrierea evoluției principiilor dreptului electoral în Republica Moldova, prin reglementarea juridică, elucidarea și completarea sistemului de principii a dreptului electoral cu o categorie nouă de principii privind totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor, censul de vârstă relativ la dreptul de vot al cetățenilor Republicii Moldova.

**Valoarea aplicativă a tezei** rezidă în posibilitatea aplicării în practică a recomandărilor referitor la necesitatea modificărilor în legislația Republicii Moldova cu privire la principiile dreptului electoral și reglementarea lor.

**Aprobarea și implementarea rezultatelor cercetării.** Rezultatele investigației au fost prezentate, discutate și aprobate pe parcursul anilor în cadrul ședințelor Comisiei de îndrumători a Școlii doctorale în drept de la Universitatea Liberă Internațională din Moldova în componența Teodor Cârnaț, dr. hab. în drept, prof. univ, Gamurari Vitalie, dr. în drept, conf. univ., Veaceslav Zaporozjan, dr. în drept, conf. univ, Țurcan Serghei, dr. în drept, conf. univ. Rezultatele cercetării au fost prezentate, discutate și aprobate, de asemenea, la forurile științifice din Republica Moldova, România și Ucraina, Germania, Marea Britanie, după cum urmează (*în ordine cronologică*):

- Conferința Științifică Internațională din 2-3 noiembrie 2012, Chișinău, IȘE „Optimizarea învățământului în contextul societății bazate pe cunoaștere”: Optimizarea sau maximizarea învățământului în Republica Moldova?

- Conferința științifico-practică cu participare internațională „Practica psihologică modernă” din 26-28 septembrie 2014 de la UPS „Ion Creangă” din Chișinău: Rolul psihologiei contemporane în formarea intereselor electorale.

- Conferința științifico-practică națională „Tradiție și modernitate: dialogul generațiilor” din 31 octombrie 2014 de la UPS „Ion Creangă” din Chișinău: Problema absenteismului electoral și interesul pentru votare al studenților anului întâi.

- Conferința științifico-practică „Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere” din 7-8 noiembrie 2014, Chișinău US din Tiraspol: Interesele electorale ale studenților de la anul întâi.

- Conferința științifică Internațională din 14-15 noiembrie 2014 de la Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie „George Barițiu”, Departamentul de cercetări socio-umane. - Cluj-Napoca: Argonaut, 2014: Principiile dreptului electoral: delimitări conceptuale și clasificarea lor.

- Conferința Științifică Internațională „Eficiența învățământului – vector al politicilor educaționale moderne” din 11-12 decembrie 2014, Chișinău, IȘE: Educația electorală și interesul pentru alegeri al votanților începători.
- Conferința științifică-practică Internațională pin internet „Актуальные научные исследования в современной оире” din 13-14 iunie 2015 de la Institutul Pedagogic de Stat din Переяслав-Хмельницкий, Ucraina: Principiile totalizării rezultatelor votării.
- Conferința practico-științifică cu participare internațională „Practica psihologică modernă” din 23-25 septembrie 2016 de la UPS „Ion Creangă”: Pregătirea antreprenorială a specialiștilor.
- Conferința Științifică Internațională „Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități” din 20-21 octombrie 2016, consacrată aniversării a 75 de ani de activitate a IȘE din Chișinău: „O paradigmă nouă pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova: educația antreprenorială”.
- Conferința științifică cu participare internațională „Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene. Aportul mediului academic la consolidarea dialogului dintre Republica Moldova și partenerii strategici în contextul crizelor regionale” din 18 octombrie 2017, ULIM, Chișinău: „Perioada istorică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova”.
- Conferință științifico-practică internațională „Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane”, din 9-10 octombrie 2020, Academia de Administrare Publică din Chișinău: „Antreprenoriatul: cunoaștere, soluționare, vector spre integrarea europeană”.
- Conferință științifică națională cu participare internațională „Calitate în educație - imperativ al societății contemporane”, din 4-5 decembrie 2020, Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă” din Chișinău: „Pregătirea specialiștilor pentru educația digitală la vârstele antepreșcolară, preșcolară mică și preșcolară medie”.
- Conferință științifică internațională „Conference On Comparative And International Law”, The Society of Juridical and Administrative Sciences, Bucharest, Romania, on June 24, 2022: „Legal regulation of the principles totalization and verification of voting results”.
- Conferință științifică națională cu participare internațională „Conceptia rezultantei: importanța teoretică și practică”, dedicată jubileului de 75 de ani de la nașterea domnului Petru JELESCU, doctor habilitat, profesor universitar, din 01 decembrie 2023. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea de Psihologie și Psihopedagogie specială, Catedra de Psihologie: „Votul electronic din punctul de vedere al concepției rezultantei”.

- XII international scientific conference. London. Great Britain. World of Conferences, 04-05.01.2024: „The interconnection of the principles of electoral law and typology of power / Interconexiunea principiilor dreptului electoral și tipologiei puterii”.

Au fost publicate la teza de doctor 21 de articole științifice. Am participat la elaborarea a diverse proiecte de legi în calitate de asistent al deputatului în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XX-a.

Astfel, teza dată constituie o anumită contribuție la îmbogățirea literaturii științifice în domeniul dreptului constituțional și poate fi utilizată de către legiuitori și organele electorale în vederea soluționării problemelor cu privire la principiile dreptului electoral, de către profesori, studenți, masteranzi și doctoranzi referitor la pregătirea lor profesională juridică, de către elevi și profesori în legătură cu educația pentru drepturile omului. Totodată, lucrarea prezentată este limitată de faptul că, deocamdată, de exemplu, nu s-a reușit și aplicarea în practică a recomandărilor privind modificările în legislația Republicii Moldova cu privire la *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor, a censului de vârstă relativ la dreptul de vot de la 16 ani a cetățenilor RM*, ci doar elaborarea, fundamentarea și descrierea științifică a lor. Implementarea acestor principii în practică, evident, va necesita ceva timp, dar și noi eforturi din partea savanților, Parlamentului, Curții Constituționale, Comisiei Electorale Centrale, a partidelor, ONG-urilor, etc.

## 2. Sinteza capitolelor (conținutul tezei de doctor)

Teza cu genericul „**Reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral În Republica Moldova**” are o structură formată din introducere, patru capitole, concluzii generale, recomandări, bibliografie, anexe, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul candidatului.

**Capitolul 1 „Geneza și dezvoltarea principiilor dreptului electoral în Republica Moldova”** este consacrat analizei apariției, dezvoltării și reglementării în continuare a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova începând cu perioada antică a statului geto-dac și finalizând cu perioada actuală (Elena Aramă, Ioan Ceterchi, Emil Cernea, Emil Molcuț, Costică Voicu, Ioan T. Amuza, Bogdan Stanciu, Ion Guceac, Teodor Cârnaț, Paul Negulescu, ș.a.). Aceasta de la urmă, perioada actuală, cuprinde examinarea opiniilor savanților cu privire la noțiunea și clasificarea principiilor dreptului electoral (Ion Guceac, Ion Gîrleanu, François Muselier, Teodor Cârnaț, Victor Popa, Diana Claudia Popa, Carmen Teodora Popa, A.X. Руппель, А. А. Яшин, С. Д. Князев, Д. Б. Катков, Е. В. Корчиго, С. В. Юсов, Б., В.Ф. Нестерович, М. Duverger, Ion Deleanu, Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Gheorghe Iancu, Radu-Florin Geamănu, Elena Mădălina Nica, Jean-Claude Masclet, ș.a), fundamentarea necesității completării

principiului *admisibilității diferitor sisteme electorale* cu votul electronic și cu cel al principiilor *totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*. La finele acestui capitol sunt trase concluziile de rigoare.

Totodată, au fost formulate propriile definiții ale termenilor „drept electoral” și „principiilor dreptului electoral”. Astfel, având în vedere că, în accepțiunea noastră, *dreptul electoral* reprezintă ansamblul principiilor și normelor juridice care reglementează procesele democratice de exercitare a suveranității poporului prin intermediul votului și la exprimarea opiniei în ceea ce privește politicile și problemele de interes public, *principiile dreptului electoral* pot fi definite ca „idei fundamentale care stau la baza sistemului de drept electoral și normelor acestuia, determinat de relațiile sociale, fiind expresia concentrată a valorilor promovate și apărate de drept, care orientează reglementările juridice și aplicarea dreptului electoral”<sup>21</sup>.

Asfel, analizând calea istorică a apariției și dezvoltării principiilor dreptului electoral în Republica Moldova, vom constata următoarele:

1. Principiile dreptului electoral au o mare preistorie și o modestă istorie în dezvoltarea sa în Republica Moldova. Sub o formă sau alta, preistoria dezvoltării acestor principii a început odată cu apariția normelor de drept electoral nescrise, adoptate prin tradiție (*cutuma*). Această perioadă își trage rădăcinile din antichitate și a durat până în epoca contemporană, când s-a substituit calitatea de *condiții* de participare a cetățenilor la alegeri în virtutea dreptului electoral universal, egal, direct, secret și liber exprimat cu calitatea de *principii* ale dreptului electoral (subcap.1.9.1).

2. Observând evoluția și dezvoltarea principiilor dreptului electoral în Republica Moldova începând de la origini (secolul VI î.e.n.) și până în prezent, putem constata că aceste principii nu au fost încă formalizate și specificate într-un act juridic, fiind în realitate *condiții pentru participarea cetățenilor la alegeri și/sau trăsături ale procesului electoral* (universal, egal, direct, secret și liber exprimat).

3. În același timp, putem considera că progresele realizate de-a lungul istoriei în acest domeniu au pregătit terenul pentru apariția dreptului electoral și a principiilor sale. În acest sens, obiceiul (dreptul *cutumiar*) a avut un rol important, în cadrul căruia, împreună cu alte principii

---

<sup>21</sup> JELESCU, Dumitru, CĂRNAȚ, Teodor. Principiile dreptului electoral: delimitări conceptuale și clasificarea lor. În: Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane. Volumul 27. Materialele sesiunii științifice anuale din 14-15 noiembrie 2014. Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie „George Barițiu”, Departamentul de cercetări socio-umane. Cluj-Napoca: Limes & Argonaut, 2014, pp. 158 – 166. ISBN 978-973-726--861-7. [citată 03 martie 2016]. Disponibil: [https://www.academia.edu/110135700/Principiile\\_dreptului\\_electoral\\_delimit%C4%83ri\\_conceptuale\\_%C8%99i\\_clasificarea\\_lor](https://www.academia.edu/110135700/Principiile_dreptului_electoral_delimit%C4%83ri_conceptuale_%C8%99i_clasificarea_lor).

nescrise, s-au aplicat empiric unele principii ale dreptului electoral - obligativitatea desfășurării alegerilor, periodicitatea lor, competiția candidaților și oportunitatea stabilirii acestora.

4. Datorită obiceiului îndelungat de a aplica reguli de alegere în anumite poziții și/sau organe de conducere, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost posibilă adoptarea primei Legi electorale (1864) și a primei Constituții românești (1866), care reflectau unele caracteristici ale votului (universal, direct, secret).

5. Odată cu adoptarea Constituției României din 1923, pe lângă caracteristicile votului universal, egal, direct și secret, a fost proclamată și obligativitatea votului, care a rămas în vigoare până la adoptarea Constituțiilor socialiste care au fost în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova.

6. Începând cu Constituția R.A.S.S.M. din 1938 și până la cea a R.S.S.M. din 1978, în cadrul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, în Republica Moldova a fost proclamat votul universal, egal, direct și secret, revenind astfel la situația din Constituția din 1923.

7. Declararea suveranității și independenței Republicii Moldova la 27 august 1991 a fost punctul de plecare pentru constituirea dreptului electoral și a principiilor sale.

8. Constituția Republicii Moldova (1994) a creat nu doar condițiile pentru dezvoltarea mecanismului național de asigurare a drepturilor și libertăților electorale, ci și pentru reglementarea dreptului de a aplica standardele și principiile democratice internaționale în domeniul electoral (vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat).

9. Adoptarea Codului electoral al Republicii Moldova (1997) a contribuit la consolidarea dreptului electoral și la crearea premiselor pentru apariția principiilor dreptului electoral.

10. Istoria propriu-zisă a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova începe odată cu formularea problemei recunoașterii acestora în Constituția Republicii Moldova (subcapitolul 1.9.2).

11. Sintetizând diversele încercări de a explica conceptul de principii ale dreptului electoral, putem concluziona că nu există încă o opinie unanim acceptată care să conducă la o definiție singulară. Cercetătorii definesc această noțiune în diferite moduri: ca teze fundamentale, standarde sau ca expresie specializată a normelor fundamentale (subcapitolul 1.9.2). În literatura juridică românească de specialitate noțiunea și clasificarea *principiilor dreptului electoral* lipsește.

12. În Republica Moldova, se acceptă noțiunea de *principii ale dreptului electoral* formulată de savanții străini (subcap.1.9.2).

13. În ceea ce privește clasificarea principiilor dreptului electoral, la etapa dată nu există o opinie unanim acceptată. Unii autori le clasifică în libertatea votului și sinceritatea operațiunilor electorale; alți autori – în fundamentale și complementare; unii savanți – în principii universale, principii materiale ale dreptului electoral și principii procesuale ale dreptului electoral; alții – în

principiile organizării și desfășurării alegerilor și principiile participării cetățenilor la alegeri; totodată în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; publicitatea, transparența, caracterul teritorial al alegerilor și responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor; alți oameni de știință – în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; principiile complementare (subcap.1.9.2).

14. Rolul Tehnologiei Informaționale de Comunicare crește progresiv în organizarea, desfășurarea, calcularea, înregistrarea și anunțarea rezultatelor alegerilor, ceea ce ne permite să evidențiem o altă categorie *de principii ale dreptului electoral*, și anume *Principiile votului electronic* (subcap.1.9.2).

15. Procesul electoral reprezintă un sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare și sfârșit, fapt care necesită să fie pusă în evidență (de rând cu organizarea, desfășurarea, participarea) și categoria a patra de principii ale dreptului electoral, și anume *Principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*.

16. Deocamdată, în literatura juridică nu s-a conturat o viziune unică privitor la clasificarea principiilor dreptului electoral, aceasta aflându-se în o stare de discuții științifice și căutare continuă (subcap.1.9.2).

17. Ipoteza precum că în Republica Moldova legislația cu privire la principiile dreptului electoral are o anumită evoluție s-a adeverit.

În **capitolul 2 „Principiile organizării și desfășurării alegerilor”** sunt prezentate și descrise esența și conținutul fiecărui principiu din categoria menționată (obligativitatea desfășurării alegerilor, autenticitatea lor, periodicitatea, oportunitatea, libertatea alegerilor, alternativitatea lor, competitivitatea alegerilor, admisibilitatea diferitor sisteme de alegeri, independența organelor electorale, distribuirea competențelor între subiecții procesului electoral, problema interdicției desfășurării concomitente a alegerilor și referendumului) cât și realizarea practică a acestor principii (Ion Guceac, Teodor Cârnaț, ș.a.). La sfârșitul capitolului sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Astfel, analizând principiile organizării și desfășurării alegerilor în Republica Moldova, vom constata următoarele:

1. La etapa actuală principiile organizării și desfășurării alegerilor figurează ca atare doar în știința dreptului electoral din Republica Moldova, dar nu și în legislația în vigoare. Aceeași situație se atestă și în Federația Rusă.

2. Atât în literatura juridică din România cu privire la dreptul electoral, cât și în legislația acestei țări principiile organizării și desfășurării alegerilor lipsesc cu desăvârșire.

3. Principiile votului electronic sunt, în fond, aceleași ca și principiile participării cetățenilor la alegeri, dar și suplimentate cu principiile transparenței, controlului sistemului, siguranței și încrederii, care vizează sistemul electronic de votare, astfel recunoscând legalitatea și legitimitatea votului electronic. Pentru RM, deocamdată, e-votingul trebuie să fie o modalitate adițională de vot. Cu timpul, însă, treptat, ar putea deveni și unica modalitate de vot.

4. În sistemele de vot prin Internet trebuie respectate principiile alegerilor democratice cu privire la organizarea, desfășurarea, participarea, totalizarea, legitimizarea și publicarea lor.

5. Actualmente, în Republica Moldova problema principiilor votului electronic nu este abordată în legislație și în literatura juridică de drept electoral, deși există Recomandarea Rec (2004)11 și Recomandarea CM / Rec (2017) 5 a Consiliului Europei. De aceea, credem, e timpul abordării și introducerii treptate în legislația din Republica Moldova a Principiilor votului electronic.

6. Analizând principiile dreptului electoral în Republica Moldova privind organizarea, desfășurarea și participarea la vot, atât prin prezența la urne/pe viu cât și prin internet/ electronic, putem constata că la etapa actuală în acest domeniu există multiple probleme. Astfel, ipoteza formulată s-a adevărit.

7. Reieșind din integritatea procesului electoral ca sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare și sfârșit, se impune, în viziunea noastră, evidențierea unei categorii noi de principii ale dreptului electoral, și anume a *principiului totalizării și verificării rezultatelor alegerilor* (conceptul ne aparține), pe care le-am fundamentat și descris și care necesită a fi incluse în legislația electorală a Republicii Moldova.

8. Cu toate că în literatura de specialitate la dreptul electoral este evidențiată categoria de principii complementare, conținutul lor nu este redat, întrucât specificul lor, după cum se menționează, este examinat în contextul procesului electoral.

9. La etapa actuală există multiple probleme legislative și teoretice în ceea ce privește principiile organizării și desfășurării alegerilor cât și cu referire la principiile complementare, care trebuie soluționate.

**Capitolul 3 „Principiile participării cetățenilor la vot”** conține, în corespundere cu actele normative internaționale și locale, cu opiniile cercetătorilor în domeniul dreptului constituțional și electoral din țară și din străinătate (Ion Guceac, Teodor Cârnaț, Victor Popa, Gheorghe Costachi, Alexandru Arseni, Vitalie Gamurari, Serghei Țurcan, Veaceslav Zaporozjan, Ioan Muraru, E.S. Tănăsescu, Gh. Iancu, I. Gîrleanu, E.M. Nica, И. В. Чернышев, А.Х. Руппель, А. А. Яшин, С. Д. Князев, Д. Б. Катков, Е. В. Корчиго, С. В. Юсов, Б. А. Страшун, В. И. Фадеев, М. Duverger ș.a.), descrierea și explicarea principiilor fundamentale ale participării cetățenilor la vot cât și

înfăptuirea lor practică (a principiilor universalității, egalității, votului direct, secret și liber exprimat). A fost efectuată și este descrisă cercetarea teoretică privind problema censului de vot de la vârsta de 16 ani și a posibilității/imposibilității soluționării ei în Republica Moldova (D. Jelescu). Sunt expuse concluziile de bază la acest capitol.

Astfel, analizând principiile participării cetățenilor la vot, vom constata următoarele:

1. Principiile participării cetățenilor la alegeri au fost formulate primele, fiind cele mai importante, fundamentale, de bază.

2. Spre deosebire de alte categorii, principiile participării cetățenilor la alegeri/vot au fost și sunt tratate în mod diferit: fie ca principii propriu-zise, ca dispoziții, trăsături, condiții, standarde, criterii, norme etc.

3. Chiar dacă Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a pledat pentru reducerea vârstei minime de vot la 16 ani în cele 47 de state membre ale organizației paneuropene, în Republica Moldova această scădere a vârstei minime pentru exercitarea dreptului de vot rămâne încă o problemă.

4. În general, cu toate că principiile participării cetățenilor la vot au fost formulate primele, dreptul electoral și legislația corespunzătoare se mai confruntă și astăzi cu diverse probleme în ceea ce privește aceste principii.

5. Principiile votului electronic sunt, în fond, aceleași ca principiile participării cetățenilor la alegeri, dar și suplimentate cu principiile transparenței, controlului sistemului, siguranței și încrederii, care vizează sistemul electronic de votare, astfel recunoscând legalitatea și legitimitatea votului electronic. Pentru RM, deocamdată, e-votingul trebuie să fie o modalitate adițională de vot. Cu timpul, însă, treptat, ar putea deveni și unica modalitate de vot.

6. În sistemele de vot prin Internet trebuie respectate principiile alegerilor democratice cu privire la organizarea, desfășurarea, participarea, totalizarea, legitimizarea și publicarea lor.

7. Actualmente, în Republica Moldova problema principiilor votului electronic nu este abordată în legislație și în literatura juridică de drept electoral, deși există Recomandarea Rec (2004)11 și Recomandarea CM / Rec (2017) 5 a Consiliului Europei. De aceea, credem, e timpul abordării și introducerii treptate în legislația din Republica Moldova a Principiilor votului electronic.

8. Analizând principiile dreptului electoral în Republica Moldova privind organizarea, desfășurarea și participarea la vot, atât prin prezența la urne/pe viu cât și prin internet/ electronic, putem constata că la etapa actuală în acest domeniu există multiple probleme. Astfel, ipoteza formulată la capitolele 2 și 3 s-a adeverit.



9. Reieșind din integritatea procesului electoral ca sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare și sfârșit, se impune, în viziunea noastră, evidențierea unei categorii noi de principii ale dreptului electoral, și anume a *principiilor totalizării și verificării rezultatelor alegerilor* (conceptul ne aparține – cap. 4).

**Capitolul 4 „Principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor”** reflectă un grup nou, original de principii ale dreptului electoral, pe care autorul tezei le-a elaborat, fundamentat, intitulat și descris și care redau continuitatea logică a grupurilor de principii precedente (D. Jelescu). Acest grup nou de principii se constituie din „principiul integrității procedurii de numărare a voturilor, principiul înregistrării exacte a rezultatelor alegerilor, principiul integrității procedurii de centralizare a rezultatelor alegerilor, principiul numărării paralele a voturilor, principiul calculării veridice a rezultatelor votului electronic, principiul anunțării și publicării corecte a rezultatelor alegerilor, principiul verificării rezultatelor alegerilor, principiul confirmării rezultatelor alegerilor”. În finalul capitolului sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Astfel, nucleul primului dintre aceste principii, și anume al *principiului integrității procedurii de numărare a voturilor*, îl constituie faptul că în procesul de totalizare a rezultatelor votării trebuie să fie excluse orice erori, intenționate sau neintenționate, *de calculare* a voturilor și să nu fie admise nici un fel de omiteri sau adăugări a acestora.

*Principiul înregistrării exacte a rezultatelor alegerilor* impune inadmisibilitatea comiterii erorilor în scrierea/înregistrarea electronică a rezultatelor numărării corecte a voturilor. Nimeni, nici secretarii comisiilor electorale, care fixează pe viu în Procesele-verbale rezultatele numărării corecte a voturilor, nici sistemul electronic artificial nu au dreptul să greșească sub nici o formă: voit, impus sau neintenționat.

Conform *principiului integrității procedurii de centralizare a rezultatelor alegerilor*, expedierea informației privind rezultatele votării din birourile electorale ale secțiilor de votare spre Comisia Electorală Centrală trebuie să poarte un caracter neîngrădit, deschis, necamuflat, transparent, dar protejat și corect.

*Principiul numărării paralele a voturilor* revendică numărarea concomitentă a voturilor în fiecare secție de votare de către organele electorale cât și de către alte organizații (ONG-uri, partide, observatori, etc.), începând cu numărarea directă a voturilor la fiecare secție de votare din țară și de peste hotare.

Esența *principiului calculării veridice a rezultatelor votului electronic* impune faptul ca procedura calculării automatizate a rezultatelor să se desfășoare în conformitate cu *adevărul*, cu reprezentarea și cu viziunea comună a realității, așa, ca într-un final, să corespundă acesteia.

Potrivit *principiului anunțării și publicării corecte a rezultatelor alegerilor*, în aducerea la cunoștință a acestor rezultate, sub orice formă și la orice etapă a totalizării, nu trebuie admise nici un fel de greșeli, fie intenționat sau neintenționat, ca, în final, organul electoral responsabil de totalizarea rezultatelor alegerilor să anunțe și să publice cât mai curând posibil rezultatele generale ale alegerilor, dacă contestațiile prezentate lui sau instanței de judecată nu afectează rezultatele alegerilor.

Conform *principiului verificării rezultatelor alegerilor*, orice alegător, dar și CEC-ul, partidele, ONG-urile etc., trebuie să dispună de posibilitatea de a controla rezultatele votării, pe viu sau electronic, pentru a constata dacă ele corespund adevărului, cerințelor, calității, anumitor date etc.

Având în vedere că finalul încununează opera (finis coronat opus), *principiul confirmării rezultatelor alegerilor* are ca imperativ aprobarea de către judecătorii din raza de activitate a organelor electorale și/sau prin adoptarea unei *hotărâri* de către Curtea Constituțională a legalității rezultatelor votării. În caz de necesitate, persoanele ce au admis încălcări trebuie să răspundă imediat pentru faptele comise.

Condițiile implementării principiilor electorale în Republica Moldova, în particular, a implementării *Principiilor totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, depind, în primul rând, de condițiile generale ale implementării lor în Uniunea Europeană, iar în al doilea rând, după cum este arătat în *Codul bunelor practici în materie electorală* (p. 26), de contextul sistemului electoral specific și al sistemului dat de partide din RM.

În perspectivă, dacă vor fi întreprinse măsurile de rigoare, legislația și sistemul principiilor dreptului electoral pot fi desăvârșite și extinse.

Opinia, potrivit căreia legislația și sistemul principiilor dreptului electoral pot fi completate, întregite cu o categorie nouă de principii, și anume cu *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, s-a adevărit. Astfel, ipoteza formulată la acest capitol s-a confirmat.

Analizând și sintetizând cunoștințele despre geneza, dezvoltarea și reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral, în general, cât și despre *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, în particular, în preistoria, istoria și actualitatea sa, am obținut dialectica dezvoltării și reglementării juridice a *Arborelui genealogic al principiilor dreptului electoral în Republica Moldova de la origini până în prezent*. Această ilustrare sub formă de arbore, poate fi găsită în graficul prezent în Anexa 1, disponibilă la finalul tezei. Această abordare ilustrează și facilitează înțelegerea evoluției dialectice a acestor principii în Republica Moldova în trecut, prezent și viitor.

### 3. Concluzii generale și recomandări

**Concluziile generale** conțin un rezumat al rezultatelor obținute în ceea ce privește geneza, dezvoltarea și reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova de la origini până la etapa actuală inclusiv, în care sunt menționate modalitățile de realizare a obiectivelor formulate în introducere cu privire la principiile dreptului electoral și în care sunt reflectate opiniile și contribuția personală în studierea și elucidarea problemei abordate. Tot aici sunt propuse **recomandările** teoretice și practice privind direcțiile viitoare de cercetare ce țin de tema principiilor dreptului electoral în Republica Moldova, cât și propuneri de utilizare a rezultatelor obținute pentru domeniile dreptului electoral.

Demersul științific întreprins ne permite să formulăm următoarele concluzii:

1. În Republica Moldova principiile dreptului electoral au o mare preistorie și o modestă istorie în dezvoltarea sa. Sub o formă sau alta, *preistoria* dezvoltării acestor principii a început odată cu apariția normelor de drept electoral nescrise, adoptate prin tradiție (cutuma). Această perioadă își trage rădăcinile din antichitate și a durat până în epoca contemporană, când s-a substituit calitatea de *condiții* de participare a cetățenilor la alegeri în virtutea dreptului electoral universal, egal, direct, secret și liber exprimat cu calitatea de *principii* ale dreptului electoral (cap.1). Putem constata că aceste principii încă nu sunt unanim formulate și specificate în *actele juridice*, realmente ele fiind, de facto, *condiții* de participare a cetățenilor la alegeri și/sau *caracteristici* ale votului (universal, egal, direct, secret și liber exprimat). În același timp, putem considera că realizările obținute pe parcursul istoriei în acest domeniu au pregătit, totuși, *premisele* pentru apariția dreptului electoral și a principiilor lui în RM. În acest sens, un rol important l-a jucat obiceiul (dreptul cutumiar), în care, de rând cu alte principii nescrise, se aplicau la nivel *empiric* (experențial) și unele principii ale dreptului electoral – obligativitatea desfășurării unor alegeri, periodicitatea lor, competitivitatea candidaților, oportunitatea fixării alegerilor.

2. Studiind legislația cu privire la principiile dreptului electoral în Republica Moldova, putem constata că ea *nu este statică*, imuabilă, ci *dinamică*, în mișcare, schimbare. Reglementarea acestor principii în calitate de condiții și-a găsit locul, practic, în toate constituțiile cunoscute în procesul *evoluției* constituționalismului în republica noastră. Datorită obiceiului îndelungat de milenii de a aplica anumite reguli de alegere în anumite posturi și/sau organe de conducere, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea a fost posibilă adoptarea primei Legi electorale (1864) și a primei Constituții românești (1866), în care au fost reflectate unele *condiții* ale votului (universal, direct, secret). Apoi, votul a devenit universal, egal, direct, obligator și secret pentru alegerea Adunării deputaților și obligator, egal, direct și secret pentru alegerea Senatorilor (Constituția României din 1923). Pe urmă, s-a instituit censul de vârstă și cel capacitar în vederea exercitării dreptului de vot

pentru alegerea Adunării Deputaților (Constituția României din 1938). Ulterior, Constituția R.S.S.M. din 1941, la fel ca și cea precedentă (1938), prevedea un capitol separat consacrat sistemului electoral. Alegerea deputaților în Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenești, în sovietele județene, raionale, orașenești, de orașel și satești se efectua prin votul universal, egal, direct și secret. După aceea, Constituția R.S.S.M. din 1978 reglementa procedura alegerilor prin norme concentrate într-un capitolul aparte „Sistemul electoral”. Conform Constituției, deputații se alegeau prin vot universal, egal, direct și secret.

3. La baza consolidării dreptului electoral și la crearea *premiselor* apariției principiilor dreptului electoral a contribuit proclamarea suveranității și independenței statului Republica Moldova la 27 august 1991, cât și adoptarea Constituției Republicii Moldova (1994), a Codurilor electorale ale RM (1997; 2022). La etapa actuală, atât Constituția Republicii Moldova, cât și Codul electoral stipulează că voința poporului constituie baza puterii de stat, că această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și *liber exprimat* și că cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege. Constituția garantează, de asemenea, dreptul cetățenilor de a fi aleși pentru cei care au dreptul de vot, în condițiile legii.

4. Istoria *propriu-zisă* a principiilor dreptului electoral în RM începe odată cu formularea problemei recunoașterii *ca atare* a acestora în Constituția RM (cap.1). Astfel, putem constata că principiile dreptului electoral în RM au o modestă istorie, enumerând aproximativ 30 de ani. Deocamdată, ele figurează anume ca principii cu denumirea respectivă doar în știința dreptului electoral, nu și în legislația cu privire la acest drept.

5. Generalizând eforturile de a explica noțiunea de *principii ale dreptului electoral*, putem concluziona că în prezent nu există un consens care să conducă la o definiție unică. Cercetătorii ruși definesc această noțiune în mod diferit: ca *teze fundamentale*, *standarde*, ca *expresie specializată*, ca *norme fundamentale*. În literatura juridică românească de specialitate noțiunea și clasificarea *principiilor dreptului electoral* lipsește. În Republica Moldova, cercetătorii acceptă noțiunea de *principii ale dreptului electoral* formulată de savanții ruși.

6. În ceea ce privește clasificarea principiilor dreptului electoral, la etapa dată nu există o opinie unanim acceptată. Unii autori le clasifică în libertatea votului și sinceritatea operațiunilor electorale; alți autori – în fundamentale și complementare; unii savanți – în principii universale, principii materiale ale dreptului electoral și principii procesuale ale dreptului electoral; alții – în principiile organizării și desfășurării alegerilor și principiile participării cetățenilor la alegeri; totodată în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; publicitatea, transparența, caracterul teritorial al alegerilor și responsabilitatea pentru

încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor; alți oameni de știință – în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; principiile complementare (cap.1).

7. Observăm o creștere progresivă a rolului Tehnologiilor Informaționale de Comunicare în organizarea, desfășurarea, calcularea, înregistrarea și anunțarea rezultatelor alegerilor. Această evoluție ne-a permis să subliniem, în cadrul principiului „*Admisibilității diferitelor sisteme electorale*” și a unei categorii specifice de principii ale dreptului electoral, anume „*principiile votului electronic*” (cap. 2). În fond, principiile votului electronic sunt aceleași ca principiile participării cetățenilor la alegeri, dar suplimentate cu principiile transparenței, controlului sistemului, siguranței și încrederii, care vizează sistemul electronic de votare, astfel recunoscând legalitatea și legitimitatea modului de vot electronic. Actualmente, în Republica Moldova problema principiilor votului electronic nu este abordată nici în legislația existentă, nici în literatura juridică de drept electoral, deși există Recomandările *Rec (2004)11* și *Rec (2017) 5* ale Consiliului European.

8. Conform opiniei specialiștilor din Republica Moldova, până în prezent, literatura juridică nu a cristalizat încă o viziune unanimă privind clasificarea principiilor dreptului electoral. Această situație este caracterizată de o fază incipientă, în care procesul de căutare și dezbateri științifice este în curs de desfășurare. Mai mult decât atât, la etapa dată, după cum spuneam, principiile dreptului electoral figurează *ca atare* (ca principii) doar în știința dreptului electoral din Republica Moldova, dar nu și în legislația în vigoare. Aceeași situație se atestă și în Federația Rusă. În literatura juridică din România cu privire la dreptul electoral cât și în legislația acestei țări principiile organizării și desfășurării alegerilor lipsesc cu desăvârșire, ele fiind tratate ca trăsături ale dreptului electoral.

9. Principiile participării cetățenilor la alegeri au fost formulate primele, ele fiind cele mai importante, fundamentale, de bază. Totodată, spre deosebire de alte categorii, principiile participării cetățenilor la alegeri au fost și sunt tratate în mod diferit: ca principii propriu-zise, ca dispoziții, trăsături, condiții, standarde, criterii, norme etc.

10. Deși Adunarea Parlamentară a Consiliului European s-a pronunțat în favoarea coborârii la 16 ani a vârstei minime pentru dreptul de vot în cele 47 state membre a organizației paneuropene, în Republica Moldova coborârea acestui cens de vot rămâne a fi o problemă.

11. Reieșind din integritatea procesului electoral ca sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare și sfârșit, se impune evidențierea unei noi categorii de principii ale dreptului electoral, și anume a *principiilor totalizării și verificării rezultatelor alegerilor* (conceptul ne

aparține), pe care le-am elaborat, fundamentat și descris în prezenta lucrare și care trebuie incluse în literatura de specialitate și, după caz, în legislația electorală a Republicii Moldova.

12. Analizând și sintetizând cunoștințele despre geneza, dezvoltarea și reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral, în general, cât și despre *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, în particular, în preistoria, istoria și actualitatea sa, am obținut dialectica dezvoltării și reglementării juridice a *Arborelui genealogic al principiilor dreptului electoral în Republica Moldova de la origini până în prezent*. Această ilustrare sub formă de arbore, poate fi găsită în graficul prezent în Anexa 1, disponibilă la finalul tezei. Această abordare ilustrează și facilitează înțelegerea evoluției dialectice a acestor principii în Republica Moldova în trecut, prezent și viitor.

13. Principiile dreptului electoral, în general, cât și *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, în particular, nu asigură de la sine caracterul democratic al alegerilor (principiile și practicile care asigură că procesul electoral este deschis, transparent și echitabil pentru toți cetățenii implicați). Confirmarea acestui fapt s-a făcut evidentă în decursul istoriei, de exemplu, în deceniile perioada istoriei sovietice URSS, când principiile dreptului electoral, proclamate la nivel constituțional, în mare parte purtau un caracter fictiv. Acest fenomen poate fi explicat prin „încărcătura ideologică pe care o poartă dreptul electoral ca instituție democratică”.

14. În perspectivă, dacă vor fi întreprinse măsurile de rigoare, legislația și sistemul principiilor dreptului electoral pot fi (trebuie) desăvârșite, extinse, aprofundate etc., întrucât ele afectează toate laturile vieții și activității umane: socială, economică, politică, culturală, etc.

15. Importanța principiilor dreptului electoral, în general, cât și a *principiilor totalizării și verificării rezultatelor alegerilor*, în particular, este mare nu numai în domeniul judiciar, servind la apărarea drepturilor electorale ale cetățenilor, dar și în activitatea Comisiilor electorale, care trebuie să urmeze strict aceste principii.

În urma cercetării realizate ***propunem următoarele recomandări*** pentru implementare și cercetare:

1. Întrucât *principiile totalizării, verificării și reglementării juridice a rezultatelor alegerilor* constituie o categorie importantă de idei fundamentale, imperative în sistemul de principii ale dreptului electoral, ele pot și trebuie incluse în ramura acestui drept de rând cu celelalte categorii de principii, care împreună ar contribui la reconsiderarea dreptului electoral.

2. În conformitate cu Recomandarea *Rec (2004)11* a Consiliului Europei și Recomandarea *CM/Rec(2017)5* a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind standardele pentru votul electronic (adoptată de Comitetul Miniștrilor la 14 iunie 2017, la cea de-a 1289-a reuniune a reprezentanților miniștrilor), propunem ca în legislația Republicii Moldova să fie inclus votul

electronic și principiile lui, inclusiv *principiile totalizării, verificării și reglementării juridice a rezultatelor votului electronic*.

3. Rezultatele cercetării întreprinse de noi pot fi utilizate de către legiuitori și organele electorale în vederea soluționării problemelor cu privire la principiile dreptului electoral. Ele pot fi folosite de studenți și masteranzi în vederea pregătirii lor profesionale juridice, de către elevi în legătură cu educația pentru drepturile omului.

4. Dat fiind faptul că Republica Moldova a luat cursul spre integrarea europeană și având în vedere că în unele țări ale Uniunii Europene dreptul de vot e de la vârsta de 16 ani, e rezonabil de a studia posibilitatea coborârii vârstei minime de vot de la 18 la 16 ani și în Republica Moldova, pentru ca apoi modificările respective să fie inserate în actele legislative corespunzătoare – în Constituție, în Codul electoral.

5. În perspectivă, având în vedere că Republica Moldova a acceptat cursul spre Uniunea Europeană și tinde să adere la ea, ar fi cazul ca, pe de o parte, să studiem și să cunoaștem legislația electorală a acesteia, iar, pe de alta, să cercetăm, cum, în ce mod, sub ce formă, în ce măsură, condiții, principiile dreptului electoral din RM pot fi corelate și ajustate la cele din UE, inclusiv *principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor* și, în particular, ale votului electronic.

6. Limitele cercetării efectuate constau în faptul că, deși de către autorul prezentei lucrări a fost elaborat, fundamentat, intitulat și descris un bloc nou, original și foarte actual de principii cu privire la totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor, el încă, total sau parțial, nu este implementat și respectat în teoria și practica dreptului electoral din Republica Moldova.

#### 4. Lista lucrărilor științifice publicate

1. **CÂRNAȚ, Teodor, JELESCU, Dumitru.** Principiile totalizării rezultatelor votării. În: *Актуальные научные исследования в современно оире: материалы Оеждунар.научн.-практ. инт.-конф., 13-14 июня 2015 г. Переяслав-Хоельницкий. Сб. науч. тр. Переяслав-Хоельницкий, 2015. Вып. 1, ч. 2, сс. 152-156. 176 с. УДК 001.891(100) «20», ББК 72.4, А43.* [citat 03 martie 2016]. Disponibil: <https://iscience.in.ua/arkhyv/13-14-yiunia-2015>

2. **CÂRNAȚ, Teodor, JELESCU, Dumitru.** Problema conceperii și clasificării principiilor dreptului electoral. În: *Revista Națională de Drept.* 2014, nr. 8, pp. 15-20. ISSN:1811-0770. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: <https://uspee.md/wp-content/uploads/2019/04/RND-nr.-8-2014.pdf>

3. **CIOBANU, Igor, JELESCU, Dumitru.** Sigmund Freud și doctrina psihanalitică. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. 2014, nr.3(73), pp. 175-182. ISSN 1814-3199. [citat 30.06.2016]. Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2014/01/23.-p.175-182.pdf>; <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/228/23.-p.175-182.pdf?sequence=2>

4. **JELESCU, Dumitru, CÂRNAȚ, Teodor.** Principiile dreptului electoral: delimitări conceptuale și clasificarea lor. În: Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane. Volumul 27. Materialele sesiunii științifice anuale din 14-15 noiembrie 2014. Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie „George Barițiu”, Departamentul de cercetări socio-umane. Cluj-Napoca: Limes & Argonaut, 2014, pp. 158 – 166. ISBN 978-973-726--861-7. [citat 03 martie 2016]. Disponibil: [https://www.academia.edu/110135700/Principiile\\_dreptului\\_electoral\\_delimit%C4%83ri\\_conceptuale\\_%C8%99i\\_clasificarea\\_lor](https://www.academia.edu/110135700/Principiile_dreptului_electoral_delimit%C4%83ri_conceptuale_%C8%99i_clasificarea_lor)

5. **JELESCU, Dumitru, JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira.** Educația electorală și interesul pentru alegeri al votanților începători. În: Eficiența învățământului – vector al politicilor educaționale moderne. Materialele Conferinței Științifice Internaționale din 11-12 decembrie 2014. Partea II. Chișinău, IȘE: Cavaiol, 2014, pp. 3-8. 455 p. ISBN 978-9975-48-068-0. [citat 24 august 2023]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/3-8\\_14.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3-8_14.pdf)

6. **JELESCU, Dumitru, JELESCU, Petru, ELPUJAN, Olga.** Antreprenoriatul: cunoaștere, soluționare, vector spre integrarea europeană. În: Materialele conferinței științifico-practice cu participare internațională „Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane”, conferință științifico-practică internațională (2020; Chișinău). Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane: Materialele Conferințe științifico-practice internaționale, 9-10 octombrie 2020 / coordonator: Ludmila Roșca; comitetul științific: Oleg Balan [et al.]; comitetul organizatoric: Ludmila Roșca [et al.]. – Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2020 (Tipogr. „Print-Caro”), pp. 132-137. – 340 p. ISBN 978-9975-3492-0-8. [citat 24 august 2023]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/132-137\\_17.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/132-137_17.pdf)

7. **JELESCU, Dumitru, JELESCU, Petru.** Pregătirea specialiștilor pentru educația digitală la vârstele antepreșcolară, preșcolară mică și preșcolară medie. În: „Calitate în educație - imperativ al societății contemporane”, conferință științifică națională cu participare internațională (2020; Chișinău). Calitate în educație - imperativ al societății contemporane: Materialele Conferinței Științifice Naționale cu Participare Internațională, 4-5 decembrie, 2020: [în vol.] / comitetul științific: Gînju Stela [et al.]; comitetul organizatoric: Cojocari Lidia [et al.]. – Chișinău : UPS „Ion Creangă”, 2020 – . – ISBN 978-9975-46-482-6. Vol. 2, pp. 343-349. – 2020. – 538 p.



: fig., tab. – Antetit.: Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova, Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Fac. Științe ale Educației și Informatică, Catedra Ped. Preșcolară, Educație Fizică și Dans. ISBN 978-9975-46-484-0. [citată 03 noiembrie 2021]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/343-349\\_1.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/343-349_1.pdf)

8. **JELESCU, Dumitru, JELESCU, Petru.** Концепция результаты как вектор эффекта. În: EcoSoEn, Scientific Journal Economics, Social and Engineering Sciences, nr.3-4/2022, pp. 83-91. ISSN 2587-344X; E-ISSN 2587-425X. [citată 03 martie 2018]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/83-91\\_11.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/83-91_11.pdf)

9. **JELESCU, Dumitru, ȚURCAN, Serghei.** Legal regulation of the principles totalization and verification of voting results. În: Revista cu apariție online „Perspectives of Law and Public Administration”. International Academic Publisher, Bucharest, Paris, Calgary, 2022. Vol.11, special issue, october 2022. 2nd CONFERENCE ON COMPARATIVE AND INTERNATIONAL LAW, Bucharest, Romania, on June 24, 2022. ISSN 2601-7830, ISSN-L 2601-783. [citată 29.12.2022]. Disponibil: <http://www.adjuris.ro/revista/articole/An11nr3/3.%20Turcan%20Serghei,%20Jelescu%20Dumitru%20EN.pdf>.

10. **JELESCU, Dumitru.** Arborele genealogic al apariției, dezvoltării și reglementării principiilor dreptului electoral în Republica Moldova. În: REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT, Publicație periodică științifico-practică, Nr. 1 (249), anul 24 (2023), pp.116-125. ISSN 1811-0770. E-ISSN 2587-411X. [citată 29.12.2023]. Disponibil: <https://uspee.md/wp-content/uploads/2023/11/Dumitru-JELESCU.pdf>

11. **JELESCU, Dumitru.** Perioada istorică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova. În: „Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene”, conferință științifică cu participare internațională (2017; Chișinău). Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene. Aportul mediului academic la consolidarea dialogului dintre Republica Moldova și partenerii strategici în contextul crizelor regionale: Conferința științifică cu participare internațională, 18 octombrie 2017 / fondator: Andrei Galben; redactor-șef: Vitalie Gamurari; colegiul de redacție: Gheorghe Golubenco [et al.]. [Chișinău]: ULIM, 2020, pp. 134-141. 292 p. Symposia Professorum, ISBN 978-9975-124-64-5. Antetit.: ISBN 978-9975-3371-9-9. [citată 03 martie 2018]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/135-141\\_8.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/135-141_8.pdf)

12. **JELESCU, Dumitru.** Preistoria principiilor dreptului electoral în Republica Moldova. În: *Studii Juridice Universitare*. 2017, nr.1–2(37-38), pp. 133-148. ISSN 1857-2014. [citată 03 martie 2018]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/133-146\\_0.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/133-146_0.pdf)

13. **JELESCU, Dumitru.** THE AGE CENSUS ISSUE REGARDING THE PARTICIPATION OF CITIZENS IN VOTING / ПРОБЛЕМА ВОЗРАСТНОГО ЦЕНЗА ОТНОСИТЕЛЬНО УЧАСТИЯ ГРАЖДАН В ГОЛОСОВАНИИ. În: German International Journal of Modern Science, August 2, 2022. №37, pp. 4-10. DOI: 10.5281/zenodo.6954115; ISSN (Print) 2701-8369; ISSN (Online) 2701-8377. [citată 24 august 2023]. Disponibil: <https://dizzw.com/wp-content/uploads/2023/08/Deutsche-internationale-Zeitschrift-f%C3%BCr-zeitgen%C3%B6ssische-Wissenschaft-%E2%84%9637-2022.pdf>

14. **JELESCU, Dumitru.** THE INTERCONNECTION OF THE PRINCIPLES OF ELECTORAL LAW AND TYPOLOGY OF POWER / INTERCONEXIUNEA PRINCIPILOR DREPTULUI ELECTORAL ȘI TIPOLOGIEI PUTERII. CHALLENGES AND PROBLEMS OF MODERN SCIENCE, Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference, 04-05 January 2024. London, United Kingdom, 2024. În: *WOC WORLD OF CONFERENCES, ESD Group*, pp. 16-19. ISBN 978-92-44513-83-5. [citată 03 martie 2024]. Disponibil: <https://zenodo.org/records/10475605>; <https://usm-md.academia.edu/JelescuDumitru>.

15. **JELESCU, Dumitru.** Votul electronic din punctul de vedere al concepției rezultantei. În: „*Concepția rezultantei: importanța teoretică și practică*”, conferință științifică națională (1; 2023; Chișinău). Concepția rezultantei: importanța teoretică și practică: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, [ediția 1], 1-2 decembrie 2023/coordonator științific: Petru Jelescu; colegiul de redacție: Diana Antoci [et al.]; comitetul științific: Alexandra Barbăneagră [et al.]. – Chișinău: [S. n.], 2024 (CEP UPSC), pp.176-179 – 192 p. ISBN 978-9975-46-884-8 (PDF); 37(082)=135.1=111=161.1; C 64. CZU: 342.8:159.9.01; DOI: 10.46727/c.01-02-12-2023.p180-182. [citată 03 martie 2024]. Disponibil: [https://www.academia.edu/117093799/UNIVERSITATEA\\_PEDAGOGIC%C4%82\\_DE\\_STAT\\_ION\\_CREANG%C4%82\\_DIN\\_CHI%C8%98IN%C4%82U\\_FACULTATEA\\_DE\\_PSIHOLOGIE\\_%C8%98I\\_PSIHOPEdagogIE\\_SPECIAL%C4%82\\_CATEDRA\\_DE\\_PSIHOLOGIE\\_și](https://www.academia.edu/117093799/UNIVERSITATEA_PEDAGOGIC%C4%82_DE_STAT_ION_CREANG%C4%82_DIN_CHI%C8%98IN%C4%82U_FACULTATEA_DE_PSIHOLOGIE_%C8%98I_PSIHOPEdagogIE_SPECIAL%C4%82_CATEDRA_DE_PSIHOLOGIE_și) și [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/Culegere\\_CONCEP%C8%98IAIA\\_REZULTANTE\\_I\\_IMPORTANTa\\_TEORETICa\\_si\\_PRACTICa\\_2023.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Culegere_CONCEP%C8%98IAIA_REZULTANTE_I_IMPORTANTa_TEORETICa_si_PRACTICa_2023.pdf)

16. **JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru.** Interesele electorale ale studenților de la anul întâi. În: *Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere. Vol.1. Materialele conferinței științifico-practice. 7-8 noiembrie 2014.* Chișinău: US din Tiraspol, 2014, pp. 19 – 25. ISBN 978-9975-76-133-8. [citată 03 martie 2018]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/85897](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/85897)

17. **JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru.** Problema absenteismului electoral și interesul pentru votare al studenților anului întâi. În: *Materialele*

*Conferinței științifico-practice naționale „Tradiție și modernitate: dialogul generațiilor” din 31 octombrie 2014 de la facultatea de Pedagogie a UPS „Ion Creangă” din Chișinău. Vol. 2. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2014, pp. 51 - 61. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: [http://catalog.bnrm.md/opac/bibliographic\\_view/799777](http://catalog.bnrm.md/opac/bibliographic_view/799777)*

18. **JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru.** Rolul psihologiei contemporane în formarea intereselor electorale. În: *Practica psihologică modernă: conf. practico-șt. cu participarea intern., 26-28 sept.2014.* Chișinău: S. n., 2015 (Tipogr. UPS «I. Creangă»), pp.86 – 93.135 p. ISBN 978-9975-46-231-0. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/86-93\\_9.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/86-93_9.pdf)

19. **JELESCU, Petru, JELESCU Raisa, JELESCU, Dumitru.** Idealul social al Republicii Moldova și dezvoltarea personalității. În: *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială.* 2012, nr. 3 (28), pp. 1-6. ISSN 1857-0224. [citat 24 august 2023]. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/1.Idealul%20social%20al%20RM%20si%20dezv%20oltarea%20personalitatii.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1.Idealul%20social%20al%20RM%20si%20dezv%20oltarea%20personalitatii.pdf).

20. **JELESCU, Petru, JELESCU Raisa, JELESCU, Dumitru.** Problema dreptului de vot de la vârsta de 16 ani și posibilitatea/imposibilitatea soluționării ei în condițiile Republicii Moldova. In: *Intellectus*, 2011, nr. 2, pp. 133-143. ISSN 1810-7079. [citat 24 august 2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/367945270/Problema-dreptului-de-vot-de-la-varsta-de-16-ani-%C5%9Fi-posibilitatea-imposibilitatea-solu%C8%9Bion%C4%83rii-ei-in-condi%C8%9Biile-Republicii-Moldova-Jelescu-P-Jelescu> și [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/Problema%20dreptului%20de%20vot%20de%20la%20virsta%20de%2016%20ani%20si%20posibilitatea\\_imposibilitatea%20solutionarii%20ei%20in%20conditiile%20RM.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Problema%20dreptului%20de%20vot%20de%20la%20virsta%20de%2016%20ani%20si%20posibilitatea_imposibilitatea%20solutionarii%20ei%20in%20conditiile%20RM.pdf).

21. **JELESCU, Petru, ZATUȘEVȘCHI, Ana, JELESCU, Dumitru.** Tratarea interdisciplinară a interesului electoral. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială.* 2018, nr.2(51), pp. 74-81. ISSN 1857-0224. [citat 03 martie 2018]. Disponibil: [https://old.upsc.md/wp-content/uploads/2018/06/cer\\_pub\\_ppsas\\_nr\\_51\\_2\\_2018.pdf](https://old.upsc.md/wp-content/uploads/2018/06/cer_pub_ppsas_nr_51_2_2018.pdf)

## ADNOTARE

**Jelescu Dumitru. Reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova.**

**Teză de doctor în drept, specialitatea 552.01- Drept constituțional. Chișinău, 2024.**

**Structura tezei:** lucrarea este constituită din adnotări (în limbile română, rusă și engleză), introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 168 titluri, 1 anexă, 149 pagini text de bază; rezultatele obținute sunt publicate în 21 de lucrări științifice.

**Cuvinte-cheie:** drept electoral, principii ale dreptului electoral, apariția și evoluția principiilor dreptului electoral, cens, reglementare juridică, principiile organizării și desfășurării alegerilor, principiile participării cetățenilor la alegeri, principiile complimentare, principiile totalizării și verificării rezultatelor alegerilor (conceptul ne aparține).

**Scopul lucrării** constă în cercetarea, dezvoltarea și reglementarea juridică în continuare a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova și în afara hotarelor ei.

**Obiectivele cercetării:** analiza, sinteza și generalizarea literaturii de specialitate privind delimitarea conceptuală a principiilor dreptului electoral; stabilirea evoluției principiilor dreptului electoral în Republica Moldova; elucidarea temei, problemei sistematizării și clasificării principiilor dreptului electoral; reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral, constatarea necesității desăvârșirii în continuare a sistemului principiilor dreptului electoral; relevarea, fundamentarea, intitularea și explicarea esenței noii categorii de principii a totalizării și verificării rezultatelor votării; argumentarea necesității consacării și realizării practice a principiilor dreptului electoral; studierea posibilității soluționării temei, problemei dreptului censiar de vot de la vârsta de 16 ani în Republica Moldova.

**Noutatea și originalitatea științifică:** rezidă în faptul că a fost realizată o cercetare teoretică cu privire la geneza, dezvoltarea și reglementarea sistemului principiilor dreptului electoral cât și la posibilitatea dezvoltării, desăvârșirii lui în continuare prin includerea unui bloc nou de principii referitor la totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor (conceptul ne aparține) și privitor la soluționarea temei, problemei dreptului censiar de vot de la vârsta de 16 ani în Republica Moldova.

**Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante** constau în *determinarea genezei, dezvoltării și reglementarea principiilor dreptului electoral în Republica Moldova de la origini până în prezent, fapt care a condus la elaborarea, fundamentarea, intitularea și descrierea unui bloc nou de principii referitor la totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor și cu privire la censul de vârstă al dreptului de vot al cetățenilor Republicii Moldova (art.38 alin. (2) din Constituția RM), pentru aplicarea lor ulterioară în teoria și practica dreptului electoral.*

**Semnificația teoretică a lucrării:** constă în cercetarea științifică a principiilor dreptului electoral prin delimitarea noțiunii respective, prin dezvăluirea și explicarea evoluției principiilor dreptului electoral în Republica Moldova, prin reglementarea juridică a principiilor dreptului electoral, prin elucidarea și completarea sistemului de principii a dreptului electoral cu o categorie nouă de principii privind totalizarea și verificarea rezultatelor alegerilor, censul de vârstă relativ la dreptul de vot al cetățenilor Republicii Moldova.

**Valoarea aplicativă a tezei:** rezidă în posibilitatea aplicării în practică a recomandărilor referitor la necesitatea modificărilor în legislația Republicii Moldova cu privire la principiile dreptului electoral și reglementarea lor.

**Implementarea rezultatelor științifice.** Teza constituie o anumită contribuție la îmbogățirea literaturii științifice în domeniul dreptului constituțional și poate fi utilizată de către legiuitori și organele electorale în vederea soluționării problemelor cu privire la principiile dreptului electoral de către profesori, studenți, masteranzi și doctoranzi referitor la pregătirea lor profesională juridică, de către liceeni în legătură cu educația lor pentru drepturile omului.

## ANNOTATION

**Jelescu Dumitru. Legal regulation of the principles of electoral law in the Republic of Moldova. Doctoral thesis in law, specialty 552.01- Constitutional law. Chisinau, 2024.**

**Thesis structure:** the paper consists of annotations (in Romanian, Russian and English), introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 168 titles, 1 annex, 149 pages of basic text; the obtained results are published in 21 scientific papers.

**Keywords:** electoral law, principles of electoral law, emergence and evolution of electoral law principles, census, legal regulation, principles of organization and conduct of elections, principles of citizen participation in elections, complementary principles, principles of totalization and verification of election results (concept belongs to us).

**The purpose of the paper** is to further research, development and legal regulation of the principles of electoral law in the Republic of Moldova and abroad.

**Research objectives:** analysis, synthesis and generalization of the literature on the conceptual delimitation of the principles of electoral law; establishing the evolution of the principles of electoral law in the Republic of Moldova; elucidating the problem of systematization and classification of the principles of electoral law; legal regulation of the principles of electoral law, finding the need to further complete the system of principles of electoral law; revealing, substantiating, naming and explaining the essence of the new category of principles of totalization and verification of election results; arguing the need to enshrine and put into practice the principles of electoral law; studying the possibility of solving the problem of the census voting right from the age of 16 in the Republic of Moldova.

**Scientific novelty and originality:** lies in the fact that theoretical research was conducted on the genesis, development and regulation of the system of electoral law principles and the possibility of further developing its perfection by including a new block of principles of totalization and verification of election results (the concept belongs to us) and regarding the solution of the problem of the census voting right from the age of 16 in the Republic of Moldova.

**The results obtained that contribute to solving an important scientific problem** consist in determining the genesis, development and regulation of the principles of electoral law in the Republic of Moldova from its origins to the present, which led to the elaboration, substantiation, title and description of a new block of principles. totaling and verifying the voting results and regarding the age census of the voting right of the citizens of the Republic of Moldova (art. 38 paragraph (2) of the Constitution of the Republic of Moldova), for their subsequent application in the theory and practice of electoral law.

**The theoretical significance of the paper:** consists in scientific research of the principles of electoral law by delimiting the notion, by revealing and explaining the evolution of electoral law principles in the Republic of Moldova, by legal regulation of electoral law principles, by elucidating and supplementing the system of electoral law with a new category of principles of totalization and verification of election results, the age census relative to the voting right of the citizens of the Republic of Moldova.

**The applicative value of the thesis:** lies in the possibility of applying in practice the recommendations regarding the need for changes in the legislation of the Republic of Moldova on the principles of electoral law and their regulation.

**Implementation of scientific results.** The thesis constitutes a certain contribution to the enrichment of the scientific literature in the field of constitutional law and can be used by legislators and electoral bodies in order to solve problems regarding the principles of electoral law, by professors, students, master students and doctoral students regarding their legal professional training by high school students in connection with their human rights education.

## АННОТАЦИЯ

**Желеску Думитру. Юридическое регулирование принципов избирательного права в Республике Молдова. Диссертация на соискание учёной степени доктора права, специальность 552.01 – Конституционное право. Кишинёв, 2024.**

**Структура диссертации:** работа включает аннотации (на румынском, русском и английском языках), список аббревиатур, введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 168 источников, 1 приложение, 149 страниц основного текста; результаты исследования опубликованы в 21 научных трудах.

**Ключевые слова:** избирательное право, принципы избирательного права, возникновение и развитие принципов избирательного права, ценз, правовое регулирование, принципы организации и проведения выборов, принципы участия в выборах, принципы электронного голосования, дополнительные принципы, принципы подведения итогов и проверки результатов выборов (термин наш).

**Целью** данной работы является исследование, дальнейшее развитие и юридическое регулирование принципов избирательного права в Республике Молдова и за её пределами.

**Задачи исследования:** анализ, синтез и обобщение литературы по специальности относительно понимания принципов избирательного права; установление исторической эволюции принципов избирательного права в Республике Молдова; раскрытие сущности темы, проблемы систематизации и классификации принципов избирательного права; юридическое регулирование принципов избирательного права, установление необходимости дальнейшего совершенствования системы принципов избирательного права; выявление, обоснование, обозначение и объяснение сущности новой категории принципов подсчета и проверки результатов выборов; обоснование необходимости узаконить и применить на практике принципы избирательного права; изучение возможности решения вопроса, проблемы об избирательном праве с 16 лет в Республике Молдова.

**Научная новизна и оригинальность работы** состоит в осуществлении теоретического исследования генезиса, последующего развития и регулирование системы принципов избирательного права, в изучении возможности его дальнейшего развития и совершенствования путём включения нового блока принципов подсчета и проверки результатов выборов, а также решения проблемы об избирательном праве с 16 лет в Республике Молдова.

**Решение значимой научной темы, проблемы** состоит в *установлении генезиса, развития и регулирование принципов избирательного права* в Республике Молдова, *что привело к разработке, обосновании, обозначении и описании нового блока принципов* подведения итогов и проверки результатов голосования, а также решения темы, проблемы об избирательном праве с 16 лет в Республике Молдова (ст.38 (2) Конституции РО), *с целью* их дальнейшего применения в теории и практике избирательного права.

**Теоретическая значимость работы** состоит в научном исследовании принципов избирательного права путём определения соответствующих понятий, путём раскрытия и объяснения эволюции принципов избирательного права в Республике Молдова, юридического регулирования принципов избирательного права, путём раскрытия и дополнения на данном этапе системы принципов избирательного права новой категорией принципов подсчета и проверки результатов выборов, а также формулировки закона о возможности права на голосование с 16-тилетнего возраста в Республике Молдова.

**Практическое значение работы** заключается в возможности применения на практике рекомендаций о необходимости внесения изменений в законодательстве Республики Молдова относительно принципов избирательного права и их регулирования.

**Внедрение научных результатов.** Диссертационное исследование способствует обогащению научной литературы в области конституционного права и может быть использовано законодателями и выборными органами при решении проблем, касающихся принципов избирательного права, преподавателями, студентами, мастерантами и докторантами при профессиональной юридической подготовки, учителями и лицеистами в процессе юридического воспитания и образования.

**JELESCU DUMITRU**

**REGLEMENTAREA JURIDICĂ A PRINCIPILOR  
DREPTULUI ELECTORAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

**SPECIALITATEA 552.01- DREPT CONSTITUȚIONAL**

**REZUMATUL  
tezei de doctor în drept**

Aprobat spre tipar

Hârtie ofset. Tipar digital

Coli de tipar 1,85

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 50 exemplare

Comanda nr.

Tipografia S.R.L. „Rucan Invest”,  
str. Vlaicu Pârcălab, nr.52, mun. Chișinău, MD-2012